

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

Факультет філології

Кафедра загального та германського мовознавства

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СТАРΟΣЛОВ'ЯНСЬКА МОВА

Спеціальність Середня освіта (історія)

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Рівень вищої освіти – перший бакалаврський

Освітньо-професійна програма – Середня освіта
(історія)

Спеціалізація – 014.03 Історія

Спеціальність – 014 Середня освіта

Галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри

Протокол №1 від 28.08.2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Старослов'янська мова
Викладач (-і)	Ярослав Григорович Мельник
Контактний телефон викладача	(0342) 59-60-10 моб. 067 730 58 26
E-mail викладача	yaroslav.melnyk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	очна
Обсяг дисципліни	Кредитів ЄКТС – 3 (90 год.)
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Обговорення індивідуально вибраних студентом питань і тематики з лекційних курсів та самостійної роботи
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Предметом вивчення є кирилиця у її історичному розвитку – від моменту створення до поч. ХХ ст. Також передбачено вивчення основних періодів розвитку основних орфографічних та орфоепічних змін у повному граматичному циклі – від фонетики до синтаксису. Крім цього курс включає крім аналізу граматичних категорій читання текстів, переклад з граматичними та культурно-історичними коментарями.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>3.1. Метою вивчення дисципліни є ознайомлення майбутніх фахівців з історією виникнення писемності від створення до наших днів. Опис специфік виникнення письма від староболгарської доби до ХХ ст. Вивчення фонетичних особливостей та основних змін. Читання текстів різних періодів; графічна та фонетична ідентифікація.</p> <p>3.2. Найважливіші цілі курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> – розглянути історію кирилиці у контексті історії слов'ян; – кирилиця та інші графічні системи; – давні кириличні тексти; – кириличні тексти XV–XIX ст. текстографічні особливості; – спрощення кириличного письма; – церковнослов'янська мова та «гражданське письмо» – реформи кирилиці; – кирилична палеографія. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p>4.1. Загальні компетентності: упродовж усього терміну вивчення курсу студенти повинні набути теоретичного і практичного досвіду і оволодіти такими компетентностями:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) володіти інформацією про місце слов'ян (укр. мова) у сім'ї індоєвропейських мов; б) основні теорії великої міграції народів; в) історію створення кирилиці; г) основні періоди розвитку кирилиці – від IX до ХХ ст.; д) східнослов'янська (давньоруська) редакція; е) основні текстові (палеографічні) джерела; є) характерні особливості рукописних текстів та стародруків; ж) церковнослов'янська мова та її українська редакція; з) основні фонетичні зміни (у системі голосних та приголосних); і) історія кирилиці впродовж останніх 4-х століть. <p>Фахові компетентності: уміння застосувати знання на практиці; читання та аналіз тексту; історико-хронологічні зміни у графічній системі.</p> <p>4.2. Результати навчання: вивчення специфіки графем, нарядкових знаків, числової системи та їх експлікація у старокириличних текстах; уміння ідентифікувати редакції; читання текстів – рукописних та стародруків; культурно-історичні характеристики джерельного матеріалу; українська редакція церковнослов'янської мови.</p>	

5. Організація навчальної дисципліни				
Обсяг курсу				
Вид заняття			Загальна кількість годин	
лекції			14	
семінарські заняття / практичні / лабораторні			16	
самостійна робота			60	
Ознаки курсу				
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий	
5-й	Історія	III	вибірковий	
Тема, план		Лекція	Практичне заняття	Самостійна робота
Тема 1. Старослов'янська мова у циклі історичних дисциплін; 1.1. Місце слов'янських народів у сім'ї індоєвропейських мов; 1.2. Карта заселення Європи та карта поширення мов у VIII–XI ст.; 1.3. Історія створення кирилиці; 1.4. Періодизація розвитку кирилиці IX–XX ст. 1.5. Місце української мови у генеологічному дереві.		2	2	6
Тема 2. Фонетична система старослов'янської мови; 2.1. Система голосних та приголосних; 2.2. Числова система ССМ; 2.3. Система надрядкових знаків; 2.4. Фонетика у контексті головних змін у порівнянні з українською мовою.		2	2	6
Тема 3. Система ССМ та її еволюція; 3.1. ССМ як історичний період: послідовність періодів та фонетичні зміни; 3.2. Характеристика голосних; 3.3. Носові голосні та їх доля; 3.4. Редукція окремих голосних та зміни; 3.5. Чергування голосних та їх наслідки у системі укр. мови і у діалектах конкретного регіону.		2	2	8
Тема 4. Редуковані у системі голосних; 4.1. Слабкі позиції редукованих; 4.2. Сильні позиції редукованих; 4.3. Основні наслідки падіння редукованих та їх рефлексії у писемній та розмовній мовах.		2	2	8
Тема 5. Приголосні у системі старослов'янської та церковнослов'янської мов; 5.1. Основні групи приголосних; 5.2. Походження основних груп приголосних; 5.3. Доля (основні зміни) приголосних та виявлення цих змін у текстах XV–XIX ст.		2	2	8

<p>Тема 6. Основні зміни у системі приголосних; 6.1. Повноголосся та не повноголосся; 6.2. е-епентетікум у старослов'янський період розвитку мови; 6.3. Доля сонорних-плавних; 6.4. Основні типи спрощень у системі приголосних; 6.5. Читання текстів істор. пам'яток та вияв. фонетичних явищ у текстах. 6.6. Коментування текстів та переказ.</p>	2	2	8
<p>Тема 7. Палаталізації у системі приголосних; 7.1. Перша палаталізація та її наслідки; 7.2. Друга палаталізація та її наслідки; 7.3. Третя палаталізація та її наслідки; 7.4. Вивчення та коментар результатів палаталізації – переказ текстів. 7.5. Особливості цих явищ у текстах різних періодів.</p>	2	2	8
<p>Тема 8. Морфологічна система церковнослов'янської мови та її розвиток; 8.1. Іменник та його основні граматичні ознаки; 8.2. Дієслово у системі церковнослов'янської мови; 8.3. Числівник у системі церковнослов'янської мови; 8.4. Вивчення традицій текстів різних редакцій. Основні характеристики пам'яток писемності: літописів, євангелій, рукописних джерел козацької доби, сакральних текстів. 8.5. Вивчення церковнослов'янської мови у школі</p>	–	2	8

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання здійснюється за національною та ЄCTS-шкалою. Оцінювання на основі 100-бальної шкали (Див.: пункт „8.3. Види контролю” Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника»). Загальні 100 балів включають: 25 балів за практичні заняття; 35 балів за самостійну роботу, 40 балів за колоквиуми, читання та аналіз текстів.
Вимоги до письмової роботи	Концептуально-конкретне та емпірично-верифіковане висвітлення питань
Семінарські заняття	За 5-ти бальною шкалою
Підсумковий контроль	Виконання усіх запланованих програмою дисципліни форм навчальної роботи, які підлягають контрольному оцінюванню. Мінімальна кількість балів для зарахування курсу – 50 балів

7. Політика курсу

Жодні форми порушення академічної не добросовісності не толеруються. У випадку таких подій – реагування у відповідності Положення 1 і Положення 2.

8. Рекомендована література

1. Белей Л., Белей О. Словник старословянсько-український. Львів, 2001.
2. Дранчук В. Дорогами тисячоліть. Київ, 1978.
3. Замаровский В. Спочатку був шумер. Київ, 1983.
4. Леута О.І. Старослов'янська мова. Київ, 2001.
5. Леута О.І., Гончаров В.І. Старослов'янська мова. Збірник вправ і практичних занять, Київ, 2004.
6. Мельник Я.Г. Церковнослов'янська мова. Буквар та читанка. Львів, 2023.
7. Мельник Я.Г., Лазарович О.М. Церковнослов'янська мова. Івано-Франківськ, 2017.
8. Огієнко І. Пам'ятки старослов'янської мови X–XI віків. Варшава, 1929.
9. Огієнко І. Повстання азбуки і літературної мови у слов'ян. Жовква, 1938.
10. Станіславський М.Ф. Старослов'янська мова. Львів, 1964.

Викладач к.ф.н., професор Мельник Ярослав Григорович